

צדדים לשוניים בעברית של מגילות מדבר יהודה עיון אנאליטי

سعد عبد السادة صباح شمخي*

جامعة بغداد – كلية اللغات – قسم اللغة العبرية – العراق
saad.a.algharawi74@gmail.com

סיכום

מדבר יהודה הוא אזור גיאוגרפי במזרח פלסטין הכבושה, בין הרי יהודה לים המלח. האזורים העירוניים העיקריים בו כוללים את ירושלים, בית לחם, גוש עציון, יריחו וחרבון. מדבר יהודה הוא אזור בעל מבנה הרכבתי מיוחד לאורך מזרח הרי יהודה.

מגילות מדבר יהודה הן כתבי יד דתיים יהודיים ועבריים עתיקים שנמצאו במערות קומראן במדבר זה, ליד עין פשחה בחוף הצפוני של ים המלח בגדה המערבית, והמגילות שהתגלו לאחרונה שנמצאו במערת האימה בפלסטין. הסכמה מלומדים מתארכת את המגילות הללו משלוש המאות האחרונות לפני הספירה והמאה הראשונה לספירה. מגילות מדבר יהודה הן עיקר הכמות ועיקר הבנייה של הספרות העברית ששלטה מהתקופה ההלניסטית ומראשית התקופה הרומית. רוב החוקרים שמרו על הדעה משנות ה-50 של המאה ה-20, כי השפה העברית במגילות מדבר יהודה היא שפה ספרותית, הדומה לשפת המקרא המאוחרת, וכי היא חושפת לעיתים חדירת מרכיבי השפות בהן השתמשו הסופרים, כלומר העברית (הדומה מאוד לעברית של התנאים) והארמית.

נראה כי בתקופה האחרונה חוקרים רבים השיגו תיאור זה. המשיגים חושבים ששפת המגילות משקפת בבירור שפה מדוברת. ניב זה הוא ניב עברי קדום שנשמר במגילות אלו בלבד. קימרון ומורג הם מהראשונים שדיברו על הופעת המושג הזה. יש להתייחס גם לבן חיים, שכבר ב-1954 ציין את התופעות המקבילות בין מסורת קריאת חומשי השומרון למגילות מדבר יהודה (ואפילו לשונם של המספרים). הדמיון נובע ממקורן של שתי המסורות בימי הבית השני.

הקדמה

מְדַבֵּר יְהוּדָה הוא אזור גאוגרפי במזרח א"י, בין הרי יהודה לים המלח. מדבר יהודה משתרע מצפון-מזרח הנגב וממזרח לבית אל, ומסומן על ידי טרסות טבעיות עם מדרגות. האזורים העירוניים העיקריים באזור כוללים את ירושלים, בית לחם, גוש עציון, יריחו וחברון. זה מסתיים במדרון תלול הנופל לים המלח ולבקעת הירדן. את מדבר יהודה חוצים מספר רב של ואדיות מצפון מזרח לדרום-מזרח ויש בו נקיקים רבים, רובם עמוקים, מ-366 מטר (1.201 רגל) במערב ל-183 מטר (600 רגל) במזרח. מדבר יהודה הוא אזור עם מבנה מורפולוגי מיוחד לאורך מזרח הרי יהודה (Efrat, 1988, p.66).

המגילות של מדבר יהודה הן כתבי יד דתיים עתיקים יהודיים ועבריים שנמצאו במערות קומראן במדבר יהודה, סמוך לעין פשחה בחוף הצפוני של ים המלח בגדה המערבית, והמגילות שהתגלו אחרונות שנמצאו במערת האימה בישראל. במובן הגדול יותר, מגילות מדבר יהודה כוללות כתבי יד מאתרי מדבר יהודה נוספים, המתוארכים כבר במאה ה-8 לפני הספירה ובמאה ה-11 לספירה. רוב הטקסטים נכתבים בעברית, בעוד חלקם כתובים בארמית (למשל טקסט בן האלוהים; בניבים אזוריים שונים, כולל נבטים), וכמה מהם ביוונית. תגליות ממדבר יהודה מוסיפות טקסטים לטיניים (ממסדה) וערבית (מח'ירבת אל מירד). רוב הטקסטים כתובים על קלף, חלקם על פפירוס ואחד על נחושת. (צבי, 1971, עמ' 83).

הסכמה מלומדת מתארכת את המגילות הללו משלוש המאות האחרונות לפני הספירה והמאה הראשונה לספירה. לטקסטים חשיבות היסטורית, דתית ולשונית רבה מכיוון שהם כוללים את כתבי היד האחרונים שנותרו עתיקים ביותר שנותרו ידועים ביצירות שנכללו מאוחר יותר בקאנון התנ"ך העברי, יחד עם כתבי יד דו-תרבוניים ותנ"כיים המשמרים עדויות למגוון המחשבה הדתית בסוף. יהדות בית שני (נתן, 1967, עמ' 54).

טקסטים מקראיים ישנים יותר ממגילות מדבר יהודה התגלו רק בשני קמיעות בצורת מגילה כסופות המכילות חלקים של ברכת הכהנים מתוך ספר המספרים, שנחפרו בירושלים בכתף הינום ותוארכו כ. 600 לפנה"ס; כמה חוקרים כוללים גם את מגילת שפירא שנויה במחלוקת (צבי, 1971, עמ' 85).

ארכיאולוגים קשרו זה מכבר את המגילות עם הכת היהודית הקדומה הנקראת האיסיים, אם כי כמה פרשנויות אחרונות ערערו על קשר זה וטוענים כי כמרים בירושלים, או צדוקים, או קבוצות יהודיות לא ידועות אחרות כתבו את המגילות (Emanuel, 1994, p.79).

חשיבות המחקר

גילוי הנקודות הלשוניות הבולטות והמאפיינות את לשונן של מגילות מדבר יהודה וידיעת מהותה ותוכנה של לשון זו.

השערות המחקר

- 1- יש תכונות לשוניות מיוחדות נוגעות בלשונן של מגילות מדבר יהודה.
- 2- החוקר בנושה זה מוכרח להתעמק בכל אספקטי הציר הלשוני-היסטורי זה.
- 3- השלב הלשוני בתקופת מדבר יהודה הוא שלב חשוב והוא זקוק להרבה מאמצים כדי לגעת לתוצאות הנדרשות.

שיטת המחקר

היא שיטה דיסקרפטיבית-אנאליטית מתוך הצגת הנושאים הלשוניים המדבר-יהודיים ועשיית הניתוח לכל הסעיפים החשובים השייכים למגילות אלו.

מטרות המחקר

- 1- הקלת כל הקושים שאפשר לקרות במשך החקירות הלשוניות הניתנות להיות קשורות עם נושא המחקר הזה בעתיד.
- 2- ידיעת האספקטים הלשוניים החשובים ביותר בשונן של מגילות אלו.

קורפוס המחקר

הקורפוס הוא דוגמאות ספיציפיות של מגילות מדבר יהודה מתוך מה שמוצג ברשת האינטרנט . נוסף על רוב המחקרים והעיונים שנערכו בתחום מגילות אלו .

מבנה המחקר

מחקר זה נחלק להקדמה ולששה צירים , ובסוף המסקנות, ואלה הם צירי המחקר:

1. תפקידן של מגילות מדבר יהודה בחקר העברית הקדומה .
2. העברית במגילות מדבר יהודה ומחקר לשון חכמים .
3. משקל קטל ובידול תנועות אחוריות .
4. ההבחנה בין וי"ו ליו"ד בתעודות מדבר יהודה .
5. צדדים תחביריים בשטרות ובאיגרות ממדבר יהודה .
6. ההשתמשות בהארכה במגילות מדבר יהודה .

1. תפקידן של מגילות מדבר יהודה בחקר העברית הקדומה

מגילות מדבר יהודה הן רוב כמות ורוב קונסטרוקציה של הספרות העברית ששלטה מן התקופה ההלניסטית ומתחילת התקופה הרומית . עד התגלית התמסד מחקר העברית העתיקה על שתי דיויציות ספרותיות : על ספרי המקרא , שרובם נכתבו בתקופה שבין הקמת בית ראשון ובין שלהי ממשלה של מלכות פרס , ועל ספרות התנאים (ספרות חכמים) , שנכתבו בתקופה שבין השמדת בית שני ובין זמנו של יהודה הנשיא . מצד הכמות תחומה של ספרות זו קטן מזה של אחיותיה , מפני שהיא מכילה כמה רבבות מלים בלבד . סופרי המגילות העתיקות גם ספרי מקרא וספרים אחרים מימי שלטון פרס , ולעתים סיגלו את לשון המקורות הקדומים ללשונם הם (קימרון, 1997, עמ' 82).

קביעת היחס של כל דיויציה ואחרת אל הסנטר התרבותי משמשת מאוד להבנת הקשר הלשוני שבין חטיבותיה של העברית הקדומה . אף ספרות המקרא רלוונטית בעצם לירושלים. מצד המקום מסתגלת על כן לשון המגילות ללשון המקרא והיא שונה מלשון חכמים (Lim,2017,p.44).

סופרי המקרא לא הרבו בשימוש באימות קריאה . מנהג ההגייה שמשקף בניקוד המקרא היא מאוחרת , ובקביעות אינה מסגלת את לשונם של כותבי הספרות הזאת (קימרון, 1997, עמ' 82) . ספרות חכמים באספקות מאוחרות , הן של הפורמולה הכתובה הן של הניקוד . כל האספקות הופעלו במקרה זה או אחר מלשון המקרא . לאור הנושאים האלה לגיטמי לומר כי לשון המגילות היא התקופה הנאמנה ביותר על העברית העתיקה מאז היותה לשון חיה (Lawrence,2000,p.713).

ומהתכונות הלשוניות של מגילות מדבר יהודה

א. כינויי הגוף

יש במגילות מדבר יהודה כמה צורות של כינויי גוף פרודים וחבורים המסתיימות ב- ה' , כמו "היא" (= " היא ") , , " הוא" (= " הוא ") , אתמה " (= " אתם ") , צורות מסוג זה לא מופיעות בלשון המקרא , בלשון חז"ל או בארמית (קימרון, 1994, עמ' 187) .

ב. צורות העתיד והציווי בבניין קל לנוכחה , לנוכחים ולנסתרים

צורות כמו "כתוב" , " כתובי" , " יכתובו" , " תכתובי " ו- " תכתובי " משתמשות במגילות אלו לעומת צורות כמו "פְּתָבוּ" , " פְּתָבִי" , " יכתבו" , " תכתבי" , ו- " תכתבו" (קימרון, 1997, עמ' 82). הצורות האלו מוכרות כבר מלשון המקרא , אבל במקרא הן משמשות רק במצב של הפסק , כגון , "את חקתי תשמרו" (ויקרא יט, יט) (Keck, 1994,p.293).

בצורות במגילות הוי"ו מבצעת את התנועה היסודית במודלים אלה כמו שהוא בשפות שמיות קדומות , וגם במודל העברי " יכתב " . במצב כמו " יכתבו " נחטפה התנועה היסודית בזרימת הדיבור, (קומרון, 1994, עמ' 198), אך שרדה במקרא במצב של הפסק , ששם הזרימה מואטה לפני הפסקת הדיבור (Lawrence,2000,p.511) .
ג. " אתי "

גם בולטת הצורה " אתי " לעומת הצורה המקראית " את " . צורה כמו זו שבמגילות מדבר יהודה ידועה משפות שמיות אחרות , לרבות הארמית . במקרא היא נוכחת כמה פעמים, - לפי הכתיב : מלכים א יד, ב ; מלכים ב ד, טז : ה, א ; יחזקאל לו, יג (קומרון, 1997, עמ' 84). הדרך הנפוצה גרסה , כי המצב הזה במגילות אינו מורשת של העברית הקדומה , אלא אופן של ארמית שפלישה לעברית (Lawrence,2000,p.515) .

2. העברית במגילות מדבר יהודה ומחקר לשון חכמים

מתחילת עיונה של העברית במדבר יהודה עמדו חוקרים על קשריה הרבות לעברית המקרא, ובמיוחד לשכבה המאוחרת של לשון המקרא . גם בדקו את בדולי יחודה הרבים של לשון זו . כמו כן כתבו לא מעט על מציאות לא מבוטלת של הארמית בעברית המקרא . לא פחות משלושת האספקטים האלה הציבו חוקרים על נקודה רביעית , הניבט מהעברית במגילות: מנבטים ועולים ממנה אף עיקרונות לשון הידועים לנו מכתבי היד (ואפילו מהדפוסים) של ספרות החכמים , הן באוצר המילים ובמשמעויותיו הן בנושאי הדקדוק לכל דיוויזיותיו . ממש כל מי שמצוי במחקר הלשון הזאת יכול לתת דוגמות רבות ליחסים בין לשון המגילות ללשון חז"ל (בר-אשר, 2010, עמ' 287).

בהבהרת הקשר של העברית במגילות מדבר יהודה ללשון חז"ל חיוני מאוד לעמוד אף על טבעיו וגם על רמת הפצתו של כל אחד נגבולות הלשון במגילות הזוהה או הדומה באמת ללשון חכמים , שהיא כמובן נציגה ברורה של העברית שהייתה מדוברת בא"י בתקופת כתיבת המגילות (Glinert,2018,p.37) .

וממש בבדיקת של קווי הלשון שנשאבו לפנים ספרות מגילות מדבר יהודה מלשון זו אפשר להבין לרוב שמדובר בפרטות , דהיינו תופעות לשון המצטמצמות לדוגמה בודדת או למספר דוגמות קטן ביותר , שאינן לעלות לאורך להקשר בודד או למספר מוגדל של הקשרים שנקרו בהם; אלה הם פני הנושאים על פי התגליות הידועות לתקופה הזאת (בר-אשר, 2010, עמ' 292).

רק לפעמים מגלים שיש מילה נפוצה מאוד בלשון המגילות , ורק לרוב מדובר בקטגוריה דקדוקית החוזרת ונשנית במידה משמעותית בכתבי מדבר יהודה, ואין לחקור בקשר היתר שיש למילה הזאת או לקטגוריה הזאת ללשון חז"ל (Devorah,1992,p.97).

ומבין צורות הקשר הזה :

א- תנועה פרוסתית במקום שווא בראש מילה
תופעה מתחום ההגייה המשותפת לעברית של מדבר יהודה וללשון חכמים משתקפת בכתבים אבית / אבבית / אב בית . במדרש הספרא יש " עינוי שהוא אבבית נפש (אב בית נפש) " (אחרי מות יא , ג) ; הדוגמה הזאת מצוטטת בתלמוד הירושלמי (יומא ח , א , מ"ד ע"ד) ; גם בירושלמי (כ"י ליידין) התיבה אבבית מפוצלת לשתיים : " דבר שהוא עינוי אב בית נפש " (בר-אשר, 2010, עמ' 293).

ב- סגירת הברה סופית בנו"ן / מ"ם

יש גם תופעה לשונית שנזדמנה במגילות , וגם זו רקעה הוא בלא כל ספק בלשון מדוברת . זו תופעה פונטית מובהקת ופעמים יש לה גם קו ייחוד גרפי . כידוע , השם ח'ר (חור) שעניינו "אציל" , אדם או נכס חופשי , משמש בעברית הקלסית - היינו בלשון המקרא ובלשון המשנה - בצורת הרבים בלבד . השם הזה מתועד כבר במקרא כגון , " אֶשְׁרֵיךָ אֶרֶץ שְׂמֹלְכְךָ בֶן חוֹרָיִם " (קהלת י , 17) והוא מתועד לרוב בלשון התנאים ; " , בת חוריים (חורין) " ; הרי הדגמה על פי כתב יד קאופמן : " בן חוֹרָיִם " (פסחים ח , א ; סנהדרין יא , א) (בר-אשר, 2010, עמ' 294).

3. משקל קטל ובידול תנועות אחריות

בהתחלה צריך לדעת את דרך הציטוט ממגילות מדבר יהודה. אחת עשר המערות ממספרות לפי סדר גילוי. הכתובות של קומראן תועדו לפי מיקום (11Q - 1Q), ומספר חלק. אם ניתן להקצות אותה למערה ספציפית, תכניה מקוצרים לרוב באותיות גדולות. אם ישנן מספר גרסאות של אותו טקסט, המשתנה מצוין באותיות קטנות. השפה מכונה לעתים ראשי תיבות מאחוריו. אם קיימים רק חלקים, מסומנים גם עמודות של טקסט ושורות 4Q123 45 VI 7-9, זה טקסט מספר 123 ממערה 4, מתוכו חלק 45, טור 6, שורות 7-9. 1QGenAp (= 1Q20) הוא ספר בראשית האפוקריפון של מערה 1. QSama4 הוא הראשון, QSamb4 כתב היד השני של ספר שמואל ממערה 4 (Martínez 1996, p.9-10).

הבלשן הישראלי יחזקאל קוטשר (1909-1971) רשם עדויות להגייה בשתי תנועות אחריות רק ממגילת ישעיהו, שנמצא בה כתיב בשתי וי"וים רק בשם עוזו, ובכמה צורות שהווי"ו בהברה הראשונה במקום בהברה השנייה: עוז, גודפים, רוקחין, קובצין, קופר. אולי יש להוסיף את חובריו במקום חֲבָרְיו. הוא הזכיר גם את בוכורה, אך קרא ביכורה בניגוד לצורת האות ובניגוד לכללי הכתיב במגילות, ופירש שהצורה מעידה כנראה על בידול במשקל הנידון (קוטשר, 1959, עמ' 372). " ובאמת הנוסח שלפני התיקון משמר את צורת קטל המקורית המשמשת כשם תואר, ואין בכורה אלא תאנה מבוכרת (ייבין, 1985, עמ' 956).

הצורה בוכורה חשובה לדיון העקרוני בשאלת פירוש החלופות של משקל קטל, שכן נמצאו לה שש חלופות בעברית העתיקה: בְּפוּרָה, בְּפוּרָה, בְּפוּרָה, בְּפוּרָה, בְּפוּרָה, בְּפוּרָה. לצורות האלה יש מקבילות בלשונות השמיות. אפשר לטעון שמקור הצורות האלה או מקצתן במשקלים נבדלים זה מזה, אולם העובדה שכל הצורות האלה מתפרשות בנקל כחלופות פונולוגיות של הצורה בְּפוּרָה מאפשרת הסבר פשוט וסביר יותר. וכמו שצורת קטול מתפרשת בעברית כפרי בידול כן היא מתפרשת בארמית, בערבית ובאשורית (קימרון, 2012, עמ' 74).

בטקסטים האחרים שהתפרסמו בימיו של קוטשר לא נמצאו עדויות להגייה בשתי תנועות אחריות, ושלא כבמגילת ישעיהו כל השמות במשקל הזה נכתבו בווי"ו בהברה השנייה. מאז התגלו כמה עדויות שמהן: שולוח – קוטשר משווה את צורה זו במגילת ישעיהו לצורתיו שבתעתיקים ובמקורות נוספים, וקובע שמשקלו קטל. הוא מביא את השם הזה במכלול ראיותיו לקיום שתי התנועות האחריות המקוריות במשקל הזה (קוטשר, 1959, עמ' 92).

חומש – בקטע של חיבור הכולל מזמורי תהלים שרדה כנראה רשימה קטועה של חיבורי דויד, ומופיע בה הצירוף ספרים חומשים. לכאורה חומשים היא ריבוי של חֲמֵשׁ (פלמן, 1982, עמ' 82). אולם על פי ההתאמה התחבירית מסתבר שהיא שם תואר, ולכן מתבקשת כאן צורת קטל. הצורה חמוש ידועה מארמית השומרונים (בן-חיים, 1977, עמ' 235). שובע – השם הזה נכתב בשירי עולת השבת תמיד בשתי וי"וים, במקום שְׁבוּעַ (בשאר המגילות הוא כתוב בכתיב רגיל שבו, ומעט שבע) (בן-חיים, 1977, עמ' 196):

– בכול שובועי תעודותם (שיר שישי שור 43–44 = Q4044 קטע 2 שור 9 ובעותק 4Q403 קטע 1 א שור 27–26; החפיפה מסומנת בקו).

כידוע, קטל היא צורת המקור של הבניין הדגוש באכדית, והיא משמשת גם בשימוש סביל ובכלל זה כבינוני פסיבי, מעין מְקַטֵּל. עוד ידוע שהיא אחת תאום לצורת המקור העברית העתיקה קטל. המשמשת כשם עצם וכשם תואר, כמו מְקַטֵּל, ולמשקל קטול, שהוא קטל בבידול התנועה הראשונה ובהארכת התנועה השנייה (קימרון, 2012, עמ' 75).

וידוע במיוחד השימוש של קטל כתואר השם המיוחד לציון בעלי מומים, שמקביל לו באכדית הבינוני הסביל קטל. המשקלים האלה נפוצים מאוד בלשון חכמים: קטול שם הוא שם פעולה שנגזר אוטומטית מפעלים בבניינים הדגושים; קטל שם הוא שם תואר המיוחד לציון בעלי מומים (קימרון, 2012, עמ' 76).

גם בלשון המקרא היה קטל נפוץ יותר ממה שנמסר במסורות ההגייה, ולא מעט כתיבים שהם לכאורה חסרים מכוונים כנראה למשקל הזה. למשל בדברים לב 35 הישראליים קוראים שְׁלֹם אך השומרונים קוראים Sillom, וכן בשם

הפרטי שלם (בראשית מו 24 ; במדבר כו 49) הם קוראים , sillonובבהושע טו גם המסורת קוראת השלם כאילו הכתיב באמת חסר (ייבין,1985, עמ' 961).

4. ההבחנה בין וי"ו לוי"ד בתעודות מדבר יהודה

שיש בקרב כתבי היד של תעודות מדבר יהודה , מבין כי בכמה מהם אין הבחנה בין וי"ד לוי"ו ; והואיל ובמקום שהמהדיר אחד גורס וי"ו , גורס חברו וי"ד , מצויות במהדורות השונות של כל מגילה (וגם של המגילות שהאותיות בהן יש הבדל האלה בצורה שלהן) קריאת שונות לאותה המלה , כגון : מרירים / מרורים (הודיות ה , יב) , שיתיהם / שותיהם (הודיות ג , ל) , יאירו יאורו (מגילת מלחמה א , ח) , גליל / גלול (מגילת מלחמה ט , י) , ישמח ושמח (מגילת מלחמה י"ז , ח) . בדווגי מאות האלה ההכרעה בין הגרסות היא לא קלה , אבל כנגדם מצויים מצבים שבהם אפשר להוכיח על ידי בדיקת כתב היד או לפי התחשבויות לשוניות מה היא הגרסה האמיתית , וכי ההצעות האחרות אינן אלא שגיאות של המהדירים , שלא עשו תשומת לב יתרה לבעיה (קומרון,1973, עמ' 102-103) .

כידוע אין תעודות מדבר יהודה קבועות בדבר להבדל בין וי"ד לוי"ו . מצויות תעודות , שבהן מצוי הבדל ניכר בין צורת הוי"ד לבין הוי"ו, למשל : מגילות סרך העדה וישעיהו (Burrows,1951, p.52). בנוסף , למשל : המגילה של סרך היחד , מצוי הבדל ניכר פחות אבל בולטת ועקיבה מספיק , עד כדי כך שהיא מתירה לנו להגביל לרוב את הגרסה הנכונה, ורק במצבים לא רבים הקריאה מסופקת או שהקונטקסט מחייב קריאה בניגוד לכתב היד (Metso,1977,p.116).

במקום אחר יש תעודות במגילת מלחמת בני אור בבני חושך, שבהן הוי"ו והוי"ד דומות זו לזו בצורה שאין להפריד ביניהן ; אך לעתים רבות הן נבדלות בצורה ברורה. בתעודות אלו אין כתב היד מתיר להכריע במצבים של ספק אלא לעתים רחוקות . ובתעודות רבות אין הבחנה בולטת בין שתי האותיות , למשל : מגילת ההודיות ומגילת פשר חבקוק (ידין,1955, עמ' 249) .

דוגמאות

במגילת ישעיהו : יבזו - ובזו (יא, יד) , ועבדו - יעבדו (יט, כא) , יביא - יבוא (לה, ד) , יואכולם - ייאכולם (נא, ח) ;

במגילת סדר העדה : יומיו - יומיו (א', ז) , אנושי - אנישי (א, כח) , (ב, יג) , ישילוהו - ישכיליהו (א, ז) ; במגילת סרך היחד : יסודותיהי - יסודותוהי (ח, ח) , בתהלותיהי - בתהלותוהי (ה ב) , ניכנעים - נוכנעים (י, כו) , מילאת - מולאת (ו, כא) , כנעותי - כנעוותו (ה, כד) , רויח - רווח (ב, יד) , פקיד - פקוד (ו, יד) , להוחד - להיחד (א, ח) , נגיעים - נגועים (ג' יד) , ריקמה - רוקמה (ה, ו) , קרואי - קריאי (ב, ז) ; במגילת ההודיות : כאיב - כאוב (ה, כח) , עולול - עילול (ז, כא) , זודן - זידן (קטע מה, ה) , פיתאים - פותאום (ח, יח) , יסודי - וסודי (יב, ח) , אורתום - אורתים (ד, כג) ;

ובמגילת פשר חבקוק : משיסה - משוסה (ח, יד) , שוו - שיו (י, י) (קומרון, 1955, עמ' 105-112).

5. צדדים תחביריים בשטרות ובאיגרות ממדבר יהודה

התעודות העבריות והארמיות שהתגלו במערות המפלט במדבר יהודה נודעו בעיקר שתי מחלקות של מסמכים שהן, שטרות ואיגרות . ההבדל ידוע בין שתי הסוגות האלה. ואפשר לעיין דבר זה מתוך :

(א) סדר נושא ונשוא במשפט הפועלי ;

(ב) סדר נושא (או מקור) ומשלימיו הן במשפט הפועלי הן במשפט השמני (מור,2009, עמ' 237) .

סדר המילים השמי הקלסי נוהג להציב את הנושא אחרי הנושא (הפועלי) ולהקדים את הנושא (או את המקור) למשלימיו (מוראוקה, 1990, עמ' 221). כך הוא בעברית - לשון המקרא הקלסית ולשון חכמים - וכך בארמית העתיקה (מור,2009, עמ' 238).

הקו המזרחי שבארמית הצליח לעשות את דרכו גם אל העברית שהייתה נתונה תחת השפעתה, ודמותו מתהדהדת בשתי חטיבות של העברית העתיקה: בספרי המקרא המאוחרים ובתעודות מדבר יהודה. בשתי אלה נהוג להניח שהשפעה ארמית ישירה היא (Corvin, 1909, p.15).

- 5.1. התחביר בשטרות ובאיגרות העבריים
 - 5.1.1. השטרות: סדר נושא ונושא (במשפט הפועלי)
 - 5.1.1.1. הנשוא קודם:
 - 5.1.1.1.1. בפתחת השטר (תיאור בראש המשפט)
 - "בעסרין וכסלו שנת שתין לגאלת ישראל על ידי שמעון בן כוסבא נשיא ישראל איתודי יהודה בן יהודה" (חבר-צאלים 49, השורות 1-4).
 - 5.1.1.1.1.1. בגוף השטר (הנשוא בראש המשפט)
 - "מכר דוסתס בר אלעזר ברא" (מורבעאת 30, השורות 10-11); "מכר קלבוס בר אוטופלוס מירשלים בין ה..". (מורבעאת 29, השורות 10-11).
 - "בתוך פסוקית: עד זמן שישלם זמן הגנות שלעין גדי הגנות של הירק" (נחל חבר 45, השורות 19-20).
 - נשוא מורכב: "על אסרי שיהיו ארבעת האנשים הללו שוקלים תחכור" (נחל חבר 44, השורות 16-17). וגם בנשוא שמני: "ורשי הלוקה וירשו להמכר הזה לעשות בו כל שתחפץ" (מורבעאת 30, השורות 2223).
 - 5.2.1. הנשוא קודם:
 - 5.2.1.1. בראש השטר (תיאור בתחילת המשפט)
 - "בשנים לכסלו שנת שלוש לשמעון בן כוסבא נשיא ישראל בעין גדי אלעזר בן אלעזר בן חיטא מן עין גדי אמר לאליעזר בן שמואל משם" (נחל חבר 45, השורות 1-6).
- 5.2.2.1. בגוף השטר
 - "אני מרצונני חכרתי המך מן קצת עפר שאיש בעיר נחש בחכור שחכרת משמעון נסיא ישראל" (נחל חבר, ב, השורות 6-10; ובדומה שם, ה, השורות 5-7).
- 5.1.2. השטרות: הנשוא והמשלים שלו; המקור והמשלים שלו
 - 5.1.2.1. הנשוא קודם:
 - "מודא אני לכם היום שחכרתי מכם תמקום שנקרה הסלם ותמקום שנקרה הבר" (נחל חבר 47, השורות 3-4); ואטול מכם קשרים (נחל חבר 47, השורה 9); ואשה את השטר הזא (חבר-צאלים 48, השורה 9).
 - המקור והמשלים שלו: "ועליכם לשפות לפני מן חור ותגר עד סוף הזמן הלז" (נחל חבר 47, השורה 10).
- 5.3.1. האגרות: סדר הנושא והנשוא (במשפט הפועלי)
 - 5.3.1.1. הנשוא קודם:
 - "שידע יהי לך שהפרה שלקח יהוסף בן ארצטון מן יעקב בן יהודה שיושב אבית משכו שהי שלו מזבנות" (מורבעאת 43, השורות 2-5).
- 5.4.1. האגרות: סדר הנושא (או מקור) והמשלימים שלו
 - 5.4.1.1. הנשוא קודם:
 - "שאני נתן תכבלים ברגלכם כמה שעסתנין לבן עפלול" (מורבעאת 43, השורה 5)
 - 5.4.1.2. המשלים קודם – מצבים של מיקוד בלבד:
 - "בטב אתן יושבנין אכלין ושתין מן נכסי בית ישראל ולא דאגין לאחיכין לכול דבר ותשפינת שפקרויין עלני כן לא עללתן לכול דבר" (נחל חבר 48, השורות 2-6).
 - "ופקדתי תמי שיתן לך תחטין שלה / חאחר השבת יטלון" (= שלאחר השבת; מורבעאת 44, השורות 8-10).

עכשיו נבוא לתאר את סדר הנושא והנשוא במשפט השמני העברי על דגמיו . כיוון שהמצא אינו גדול , פורטו כל הדוגמאות . יושם אל לב שרובן נמצאו בשטרות ולא באיגרות. במילים אחרות : בסגנון השטרות משמשים המשפטים השמניים יותר מבסגנון האיגרות . נמצאו רק משפטים שמניים פשוטים , כלומר משפטים שאין בהם כינוי פרוד בגוף שלישי נוסף על הנושא והנשוא . הממצא מועט , כאמור , אבל אפשר לצאת ממנו למסקנות . השוואה לדגמי המשפט השמני בלשון המקרא , בלשון מגילות מדבר יהודה ובלשון חכמים מלמדת על קרבה ללשון חכמים , כפי שיפורט ויודגם להלן .

5. 2. סדר המילים במשפטים השמניים הפשוטים

5. 2. 1. סדר נושא - נשוא .

5. 2. 1.1. הנושא שם תואר - "ואין האנשים האלה רשאים לרדף [איש את אחיו] ..." (ידן 44 , השורה 24) - מילת השלילה אין בראש המשפט ; הנושא מורכב (רשאים + לרדף ; שאין בה מילת שלילה והנושא עומד בין שני איבריו של הנושא המורכב) .

5. 2. 1.2. הנושא צירוף יחס - "אלעזר בן אלעזר בן חיטא ואליעזר בן שמואל שניהם מן עין גדי ותחנה בן שמעון ואלמא בן יהודה שניהם מן הלוחית שבמחוז עגלתין יושבים בעין גדי" (ידן 44 , השורות 4-6) .

5. 2. 3.1. הנושא צירוף שמני

א - "בכסף זוזין מאה וששים שהם סלעים ארבעין כסף דינרין עשרה שהם סלעים שתיים ושקל חד" (ידן 46 , השורות 9-12) ; "מן היום עד סוף ערב השמטה שהם שנים שלמות שני מכסה חמש" (מורבעאת 24 , ה , שורות 9-10) - בפסוקית זיקה מתארת , המתפקדת כתמורה ; הנושא כינוי גוף .

ב - "ואני קבלן" (מורבעאת 30 , השורה 22) הנושא כינוי גוף .

ג - "תחומני מכר הזה מזרח המכור מערב הדרך צפון כבלולה דרום נין בר יהונתן (מורבעאת, השורות 16-17) - זיהוי הנושא והנשוא כאן אינו יכול להיסמך על בחנים צורניים , ולכן ההקשר הוא הקובע שהסדר הוא נושא - נשוא .

5. 2. 4.1. הנושא בינוני

א - "בטב אתן יושבנין אכלין ושתין מן נכסי בית ישראל ולא דאגין לאחיכן לכול דבר" (ידן 49, השורות 2-3) - שים לב להקדמת התיאור לראש המשפט (מבנה של מיקוד) ולאורכו של הנושא ; הנושא כינוי גוף .

ב - "כסף זוזנין טובין עשרין וחמשה אני מקבל" (מורבעאת 174 , שורה 5) המושא בראש המשפט (טופיקליזציה) ; הנושא כינוי גוף . השווה " ואני קבלן " .

5. 2. 2. סדר נושא -- נושא

5. 2. 1. הנושא שם תואר או בינוני (מודלי)

א - "ויקים עלי כול שאש על השטר הזא" (חבר - צאליים 49 , שורות 11-12) - הנושא פסוקית מועצמת .

ב - "רשי הלוקח הזה" (מורבעאת 22 , שורה 4) - הנושא בין שני איברי הנושא המורכב .

5. 2. 2. הנושא צירוף יחס

א - "המכר הזה בתחומיו החרובים ארבעה" (מורבעאת 22 , כ-ל , השורות 2-3) ; "המכו הזה בתחומו בית התאנים הזיתים העץ" (מורבעאת 30 , השורות 17-18) - שתי דוגמאות אלה באות בפסקה המשפטית המפרטת את הנכסים שבשטח הנמכר (והבנויה במבנה ייחוד) .

5. 2. 3. הנושא כינוי רמז

א - "ואלה המקומות שנפלו בחלקנו שלא לעזר בן אלעזר ושל אליעזר בן שמואל המקום שנקרה החפיר והמקום שנקרה הסלם וזה המקום שנפל לתחנה בן שמעון ואלמא בן יהודה המקום שנקרה החורת והמשוכים" (ידן 44 , השורות 15-10) .

6. ההשתמשות בהארכה במגילות מדבר יהודה

מרבית החוקרים נשארים לשמור בהשקפה משנות ה-50 של המאה ה-20, שהשפה העברית שבמגילות מדבר יהודה היא שפה ספרותית, והיא דומה ללשון המקרא המאוחרת, ושמגלה היא לעיתים חזירת רכיבים של הלשונות שהסוּסרים שימשו בדיבור, כלומר העברית (הדומה הרבה לעברית של התנאים) והארמית. נראה בזמנים האחרונים רבו החוקרים המשיגים על התיאור הזה. המשיגים חושבים ששפת המגילות משקפת בצורה ברורה שפה מדוברת. גם-כן, הלשון המדוברת היא דיאליקט עברי קדום ששרידי מוזיקים רק במגילות (פסבג, 2003, עמ' 227).

שני הבלשנים הישראליים אלישע קימרון (1943-) ושלמה מורג (1926-1999) הם ראשי המדברים בהופעת הקונספט הזה. צריך להצביע אף על בן-חיים, שכבר בשנת 1954 ציין את תופעות לשון מקבילות בין מסורת הקריאה של החומש השומרוני ובין מגילות מדבר יהודה (ואף לשון התנאים) (Ben-Hayyim, 1954, p.27).

ונחשב שהדמיון בא ממוצאן של שתי המסורות בתקופת הבית השני. לפי כל ניתן להסיק, שלדידו הן המסורת השומרנית הן לשון המגילות היו מדוברות בא"י. לא לפני שנים רבות עמד בלאו נגד התאוריה של הדיאליקט המדובר, ולימד התגוננות על קביעת עברית המגילות כדוגמה ללשון ספרותית (בלאו, 1997, עמ' 137).

לראותו אפשר להגיד שהתופעות המצויינות לכאורה על דיבור חי כנהגים ספרותיים וחידושים של סופרים, והוא מאתר שורות דמיון בין תופעות בשפת המגילות ובין תופעות בערבית של ימי הביניים, שאין להן עיקר בערבית המדוברת של אותו זמן (Blau, 1970, p. 55).

ננסה להתמקד בתופעה כללית במגילות העבריות ממדבר יהודה שעלועה להסביר את המחלוקת בעניין טבע הלשון המשתקפת במגילות. ונתכוון להעדפה הברורה של צורות מוארכות על פני צורות קצרות בלשון המגילות. הארכת צורות היא תופעה ניכרת בכתבי היד במדבר יהודה. כבר בשנת 1961 כתב ד.ש. לוינגר בספר הזיכרון לא.ל. סוקניק, שיש צורות מוארכות ב-^a 1QIsa (פסבג, 2003, עמ' 228).

הוא קבע כמוארכת כל אופי שהייה ארוך יותר מהאופי המקביל בטקסט המסורתי, גם אם ההארכה התממשה גרידא בתוספת כינוי צמוד או בקומבינציית צורן רבים. הוא חשב שלשונו של ^a 1QIsa שיקפה דיאליקט עברי השונה מהדיאליקט הטברני. ובאופן מוזר הוא סבר שיש עקבות לדיאליקט המוארך גם בטקסט המסורתי בכל מקום שהתיבה שבטקסט המסורתי ארוכה יותר מהאופי המקביל ב-^a 1QIsa. למעט לוינגר לא הרבה הם החוקרים שצפו בהארכה חלק מתופעה לשונית רחבה יותר. למיטב הידיעה, היחידים ששמו לב לנטייה הכללית להארכה הם שנידוינד וקרוס (פסבג, 2003, עמ' 229).

השניים התייחסו אגב אורחא לשני נושאים מציינים את הטקסטים העבריים: התוספת של הסיומת -ה למילים והכתיב המלא (Tov, 1986, p.31). חוקרים אחרים הבהירו כל אופי מוארך בנפרד: אלה שנדרשו לצורן הסופי -ה במערכת הכינויים התמחקו מההארכה ב-ה במערכת הפועל ובתיאורים. השניים, שנידוינד וקרוס, נמנים עם אלה החושבים שלשון המגילות אינה לשון מדוברת (פסבג, 2003, עמ' 229).

נדבר עכשיו על הקטגוריות שיש בהן צורות מוארכות. אפתח בסיומת -ה
6.1. הקטגוריה הראשונה: הכינויים

אחת מהתופעות הניכרות במגילות אלו היא המספר הרב של כינויים המסתיימים ב-ה. שלא כמו במסורות המקרא של בבל, של השומרונים ושל טבריה, שבהן מזדמנים כינויים יחידים בעלי הסופית קה, במגילות מדבר יהודה רבות הצורות המסתיימות ב-ה (ייבין, 1985, עמ' 1102). למטה מוצגים ממצאים משווים במסורות השונות:

מדבר יהודה: למדהר אני /אנוכי, לנוכה אתה / את, לנוכחת את / אתי, לנסתר הואה / הוא / הו, לנסתרת היאה / היא, למדברים אנון אנחנו, לנוכחים אתמה / אתם, לנסתרים המה / הם, לנסתרות הנה.
בבלית: למדהר אני /אנכי, לנוכה אתה / את, לנוכחת את / אתי, לנסתר הוא, לנסתרת היא, למדברים אנחנו נחנו, לנוכחים אתם, לנוכחות אתן / אתנה, לנסתרים הם / המה, לנסתרות הנה.

טברנית : למדהר אָנִי אָנִי כִי , לנוכח אָתָּה אָתָּה / אָתִי , לנסתר הוא , לנסתרת היא , למדברים אָנְקָנוּ נְקָנוּ אָנוּ , לנוכחים אָתָּם , לנוכחות אָתָּן / אָתְנָה , לנסתרים הֵם הֵמָּה , לנסתרות הֵנָּה .

שומרנית קרי : *ani / anaki , atta , atti, ū , ī , anannu , attimma , attən , imam . inna* .

שומרנית כתיב : למדהר אני ואנכי , לנוכח אתה , לנוכחת אתי , לנסתר הוא , לנסתרת היא , למדברים אנחנו , לנוכחים אתם , לנוכחות אתן , לנסתרים הם , לנסתרות הנה / הן .

לשון התנאים : למדהר אני , למדהר את / אתה , לנוכחת את , לנסתר הוא , לנסתרת היא , למדברים אנו , לנוכחים אתם / אתן , לנסתרים הם / הן (פסבג, 2003, עמ' 229) .

בטבריה ובבבל מוצאים את הסיומת -ה בכינויים אתה , אתנה , המה והנה . בשומרון שבעל פה מזדמנת אופי מוארך נוסף ב- *attima , a* , אך לא אותו הדבר במסורת הכתיב . במקביל לזו במגילות מדבר יהודה ניתן לראות תוספת -ה בכל כינויי הגוף מלבד גוף המדבר וגוף הנוכחת : אתה , הואה , היאה , אתמה , המה , הנה (Qimron, 1986, p.57).

ניתן למצוא אף אופים קצרים יותר : את (נוכח) , הוא (נסתר) , אתם (נוכחים) , הם (נסתרים) . מלאי כינויי הגוף שבקריאה של השומרנים הוא הסמול ביותר למלאי כינויי הגוף שבמגילות מדבר יהודה . אין החוקרים זכאי דעים אשר למקורה של הסיומת -ה בכינויי הגוף הואה והיאה . מורג ראה ב- 1954 וב-1998 שניתן שהתנועה הסופית היא שאריות של הסיומת המוצאתי *at-* . אבל מצוי החושבים שהסיומת -ה נשתנתה לנסתר ולנסתרת עבר היקש מכינויי גוף אחרים בעלי סיומת זו (פסבג, 2003, עמ' 230) .

במגילות מדבר יהודה מצויים אופים מוארכים בכינויי הגוף של הנוכחים (-כמה) ושל הנסתרים (-המה) וגם על צורות בלי ה"א סופית . אופים מוארכים של כינויי הגוף הכרוכים רשומים לתקופות רחוקות גם בטבריה ובבבל (Ben-Hayyim, 2000, p.235)

למשל לְבַדְנָה (שמות כד 28) , אֵלִיִּימָה (ירמיה מ 17) , ובמשך קבע בקריאה של השומרנים : *kima* - (נוכחים) , - *ima* (נסתרים) , *-ina* (נסתרות) . קימרון מאתר גורם מתנה לבחירת הסופית בכינויי הנסתרים (-הם , -המה) , והוא התנועה הקודמת לסופית : אחרי *ū* או *ī* מזדמן הכינוי -המה , ואחרי התנועות *e* , *a* , מזדמן או -הם או -המה (Qimron, 1986, p.62).

ראוי לומר , במערכת כינויי הגוף מצויים אופים מוארכים נוספים שלא מסתיימים ב- ה : הנוכחת -כי (כנגד -ך) , שניתן להסביר אותה בצורות שונות (צורה ארכאיסטית , צורה ארכאית , צורה ארמית או צירוף של האפשרויות הללו) , וגם כינוי גוף הנסתר -והי (כנגד -וי- או -ו , שההגייה של שניהם היא *o*) , והיא צורה ארמית ברורה (פסבג, 2003 עמ' 231) .

6.2. הקטגוריה השנייה : העתיד והציווי

אף במערכת הפעלים נפוצים אופים מוארכים המסתיימים ב- ה . הם רשומים בעתיד המוארך בגוף המדבר , אקטלה / נקטלה , וגם אחרי וי"ו ההמשך , ואקטלה ונקטלה . אופים מוארכים אלה שגורים יותר בכתבי היד של המקרא של קומראן מזה בטקסט המסורתי , אבל הם מופיעים תכופות גם בתעודות הלא מקראיות . קימרון ציין את התניה כללית ברשומים: האומים המוארכים באים בכלל בתור הראשון בפסוקית , ואופים רגילים באים בכל מצב אחר בפסוקית (Peursen, 1999, p.83) . וזה כדוגמה :

- "ועד שיבה אני אסבול אני עשיתי ואני אשא ואנוכי אסבול ואמלטה" (*1QIsa^a* מו 4) .
במקביל ל-

- "ועד שיבה אני אסבול אני עשיתי ואני אשא ואני אסבול ואמלט" (הטקסט המסורתי) (פסבג, 2003, עמ' 231) .

קימרון מסביר את ההתניה התחבירית כעננין המציין את היסול הפונקציה ההיסטורית של האופי המוארך כאופי איווי . אף התניה זו נקבלת בעיניו כראייה לשפה מדוברת . הוא חושב שיש שריד לתופעה זו אף בטקסט המסורתי , אבל בזמן האחרון ניתח פלורנטין את הנתונים במקרא וסיכם סיכום אחר (פלורנטין, 2000, עמ' 9).

בעברית המקרא המאוחרת בולטת הנטייה לשימוש מורחב בצורות המוארכות אחרי ו"ו ההמשך, וכך אף במסורות השומרונים (הן מסורת הקריאה הן מסורת הכתיב). פה המצב לרשם אף על ההעדפה המובהקת בקומראן לצורת העתיד ואהיה כנגד מסורת טבריה, שיש בה רואים גם "ואהי" וגם "ואהיה" (Qimron, 1986, p.451).

הסיומת ב"ה אינה מצומצמת לפועל בזמן העתיד. סיומת זו היא אף מסמנת צורות בציווי הן בטקסטי המקרא הן בטקסטים חוץ-מקראיים. בפסוקים רבים יש אופי מוארך במגילות מדבר יהודה במקביל לאופי שכיח בטקסט המסורתי, למרות מצוי גם מובאות שבהן אופי שכיח בקומראן מקביל לאופי מוארך בטקסט המסורתי (פסבג, 2003, עמ' 232). למשל, את הדוגמות הבאות:

א. אופי מוארך במגילות מדבר יהודה במקביל לאופי שכיח במסורה: זכורה (תהלים קיח 48), הגידה (שמואל א כג 12), עומודה (דברים ה 29), שלחה (שמואל ב יא 7), שמעה (דברים כ 3; ישעיהו לו 17; תהלים קמד 1).
ב. אופי שכיח במגילות מדבר יהודה במקביל לאופי מוארך במסורה: הגיד (בראשית לב 31), הגד (יונה א 8), הוצא (תהלים קמב 8), ספר (מלכים ב ה 4).

על יסוד נתונים אלו לסכם מוראוקה, שהאופי המוארך עול לא נעלמה בלשון העברית של קומראן. יוסטן מסביר כמה דוגמות כ- grammatical pseudo-classicisms בין שאופי הציווי המוארך הוא אופי חי בקומראן המגלה הפנייה אל המדבר (כמו במקרא) "ובין שהוא ארכאיזם, זו תופעה קבועה בתעודות ש מגילות מדבר יהודה (פסברג, 1994, עמ' 27).

6.3. הקטגוריה השלישית: תוארי הפועל

כפי שבמסורות האחרות של השפה העברית רשומים במדבר יהודה תוארי פועל המסומנים בי - ה: איכה (נוסף על איך) איככה / היככה (נוסף על היכה), עתה, שמה, מאודה (נוסף על מאד), ריקמה. השימוש בסיומת -ה התפשט במגילות מדבר יהודה, וסיומת זו נעשתה לחלק ממספר תוארי פועל המורכבים מערימת מילות יחס. ועם כל תוארי הפועל למטה ולמעלה, הרשומים אף במסורות אחרות, יש במגילות אלו משמה, ולחוצה, ולחוצה מי, ולפנימה, ולימה, עד פנת מזרחה (פסבג, 2003, עמ' 233).

קימרון הצביע על האופי המוארך שמה (במשמעות שם ושמה) הוא הנהוגה במגילות אלו. גם נתברר בטקסטים מקומראן שני תוארי פועל עם הסיומת -ה שהם לא רשומים במקורות עבריים אחרים: הראשון נפוץ, מאודה, והשני לא-נפוץ - ריקמה (4Q462 השורה 5). ב-ריקמה יש הסיומת -ה שהוספה לסיומת האדוורביאלית -ם, כפי שהסביר בר-אשר בעת האחרונה. מוטב לציין גם כי הערימה של שתי הסיומות אינה רשומה בתואר הפועל האחר מקומראן המסתיים במ"ם, חנם / חנום (פסבג, 2003, עמ' 234).

בטבריה ובבבל הסיומת -ה משמשת כיחסה אדוורביאלית המצביעה לרוב על המטרה, למרות לפעמים נראה שהיא מצביעה על המקום ולא המטרה (Meek, 1940, p.229). בהקרתם של השומרונים הם קוראים samma כנגד שם ושמה בטקסט המסורתי (פסבג, 2003, עמ' 233).

אצל התנאים מצומצמת הסיומת (ה) לרק צורה אחת, תואר הפועל המורכב חוצה לי, בשני תוארי פועל אחרים אצל התנאים שמקבילים לצורות המסתיימות ב-לָה בעברית הטברנית של המקרא יש תוספת של נו"ן: למעלן, למטן (Kutscher, 1958, p.23).

ומבין תופעות ההארכה האחרות במגילות הוא:

6.4. הכתיב

התופעה הניכרת ביותר במרבית מגילות אלו היא הכתיב המלא. הארכה גרפית של מילים מתגשמת בשימוש גדול ביו"ד וביו"ו להצביע על תנועות מצעיות, ובאופן פחות בשימוש באל"ף להצביע על ā מצעית. ההארכה של מילים קצרות ע"י צירופה של אל"ף סופית (כשהאות השנייה היא אם קריאה) גוררת את ההתעניינות: גוא, כמוא, כיא, מיא, פיא. לדעתו של זאב בן-חיים השימוש בשתי אמות קריאה מצביע על תנועה ארוכה יסודית שנתחלקה לשתי תנועות. קוטשר

הסביר את התוספת של וי"ו במילית השלילה לוא כניסיון מוכר להפריד בין מילים עבריות לבין מילים ארמיות שלא נבדלו בכתיב. יהא מקור התופעה אשר יהא, השימוש בכתיב מלא להוליד אופיים מוארכים. צריך לציין כאן גם את השימוש הגדול בה"א כאם קריאה סופית במורפמות של הגוף השני: כתבתה (במקביל לכתיב פְּתַבְתָּ במסורת טבריה), ביתכה (במקביל לַפִּיתְךָ). האם רצונם של הסופרים להאריך צורות הוא שהביא להעדפת הכינוי –הו על פני –וי בשמות עצם מגזרת ל"י ובפועל (גכון אביהו, אחיהו, פיהו, הושעתיהו) (פסבג, 2003, עמ' 234).

ניתן להסביר את הכתיב המלא שבעתיד ובציווי (יכתובו, כתובו) המזדמנות בהקשר כמשקף אינטונציה לעיל. אפשר למצוא בכתיבים האלה שמירת תנועה מלאה יסודית או היווצרות תנועה מלאה מול תנועה חטופה או תנועת אפס אצל טבריה. יש חוקרים הבוחרים להשיג את הכתיב בוי"ו כמצביע על תנועה חטופה o או u כמו במגילות הארמיות שבמדבר יהודה ולפעמים אף בטבריה ובבבל (ייבין, 1972, עמ' 256).

אם ממש נמצאת פה תנועה מלאה, אזי גם אלה דוגמות של האופים המוארכים יותר מאלו מקבילותיהן במסורות העברית האחרות. קוטשר חשב שהכתיב בוי"ו בעתיד ובציווי מגלה את נסיגת הטעם במגילות, כפי שרקה גם אצל התנאים (ואף בדיאלקטי ארמית אחרים של א"י). לאחר בדיקה מפורטת של כתב יד פרמה ב, שבו מצויים סימני ניקוד וטעמים, ראה בר-אשר שלא הייתה הטעמת מלעיל כוללת אצל התנאים (פסבג, 2003, עמ' 234).

המסקנות

- א- יתברר מבחינה תחבירית שסדר נושא – נשוא הוא הרווח בשטרות ובאיגרות ממדבר יהודה.
 - ב- העברית שבמגילות מדבר יהודה חושפת פנייה מובהקת לאופיים מוארכים, והשיטה המורפולוגית הרגילה ביותר לעשות את מילים מוארכות היא תוספת –ה.
 - ג- העובדה שמצויים אופיים מוארכים לא מעט בקטגוריות רבות מקיצה את שמץ, שיש תופעה מלאכותית.
 - ד- מגילות מדבר יהודה מראות, כי מסמכי הספרות העברית העתיקה לא שיקפו שפה אחת, שהתחלפה במשך הזמן, אך דיאלקטים שונים זה מזה, שהתהוו זה לצד זה.
- הדיפרנציה התוכית שבין דקדוק שפת המגילות במדבר יהודה לדקדוק לבין שפת החכמים מציינת, ששפת החכמים אינה הממשיכה של השפה המדוברת בירושלים (וביהודה) בימי בית שני.

Abstract**A Linguistic Aspects in The Hebrew of The Judean Desert Manuscripts****An analytical study****By Saad Abdel Sada Sabah Shamkhi**

The Judean Desert is a geographical area in eastern Palestine, between the Judean Mountains and the Dead Sea. The main urban areas in the area include Jerusalem, Bethlehem, Gush Etzion, Jericho and Hebron. The Judean Desert is an area with a special morphological structure along the eastern Judean Mountains. The scrolls of the Judean Desert are ancient Jewish and Hebrew religious manuscripts found in the Qumran caves in this Desert, near Ein Fashkha on the northern shore of the Dead Sea in the West Bank, and the most recently discovered scrolls found in the Cave of Horror in Israel. Scholarly consent dates these scrolls from the last three centuries BC and the first century AD. The Judean Desert scrolls are most of the quantity and most of the construction of Hebrew literature that ruled from the Hellenistic period and from the beginning of the Roman period. Most scholars have maintained the view from the 50s of the 20 century, that the Hebrew language in the Judean Desert scrolls is a literary language, similar to the late biblical language, and that it sometimes reveals penetration of components of the languages used by the writers, ie Hebrew (very similar to Hebrew of the Tannaim) and Aramaic. It seems that in recent times many scholars have achieved this description. The achievers think that the language of the scrolls clearly reflects a spoken language. This dialect is an ancient Hebrew dialect preserved in these scrolls only. Kimron and Morag are among the first to talk about the emergence of this concept. We must also refer to Ben-Haim, who already in 1954 noted the parallel phenomena between the tradition of reading the Samaritan Pentateuch and the Judean Desert Scrolls (and even the language of the narrators). The similarity is believed to come from the origins of the two traditions in the Second Temple period.

ביבליוגרפיה

- בלאו, יהושע, הרהוריו על ערביסטן על השתלשלות עברית המקרא וסעיפיה, לשוננו ס, 1997.
- בן חיים, ז. , עברית וארמית נוסח שומרון, מוסד ביאליק, ירושלים, 1977.
- בר-אשר, יהודה, מגילות: מחקרים במגילות מדבר יהודה, כרך ח-ט, מוסד ביאליק, ירושלים, 2010.
- ידין, י. , מגילת מלחמת בני אור בבני חושך ממגילות מדבר יהודה, מוסד ביאליק, ירושלים, 1955.
- ייבין, י. , הצורות יקטלוגיות יקטלוגיות במגילות מדבר יהודה לאור מסורת הניקוד הבבלי, המקרא ותולדות ישראל: מחקרים לזכרו של יעקב ליוור, תל-אביב, 1972.
- ייבין, י. , מסורת הלשון העברית המשתקפת בניקוד הבבלי, ירושלים, 1985.
- מורי, אורי, סדר המילים בשטרות ובאיגרות ממדבר יהודה, מגילות: מחקרים במגילת מדבר יהודה, כרך ז, מוסד ביאליק, ירושלים, 2009.
- מוראוקה, ט', הפסוק השמני המקרא המאוחרת ובלשון חז"ל, מחקרים בלשון ד', 1990.
- פלורנטיין, מ'., יעיר לי אורז לשמוע כלמודים, לשוננו, סג, 2001-2000.
- פלמן, קדיה, חילופי צורה במסורת לשון, מפעל מסורות הלשון של עדות ישראל 1982.
- פסברג, ש. , סוגיות בתחביר המקרא, הוצאת ספרים ע"ש י"ל מאגנס, האוניברסיטה העברית 1994.
- פסברג, שמואל, העדפת צורות מוארכות במגילות מדבר יהודה, מגילות: מחקרים במגילות נדבר יהודה, כרך א, מוסד ביאליק, ירושלים, 2003.
- צבי, אילן, מדבר יהודה וספר המדבר, תרבות וחינוך, ירושלים, 1971.
- קוטשר, י. , הלשון והרקע הלשוני של ישעיהו השלמה ממגילות ים המלח, ירושלים, 1959.
- קימרון, אלישע, בידול תנועות אזוריות ומשקל קטל במגילות מדבר יהודה, לשוננו, כתב-עת לחקר הלשון העברית והתחומים הסמוכים לה, האקדמיה ללשון העברית, כרך עד, 2012.
- קימרון, אלישע, ההבחנה בין וי"ו ליו"ד בתעודות מדבר יהודה, בית מקרא, כתב-עת לחקר המקרא ועולמו, חוברת א', כרך יח, מוסד ביאליק, ירושלים, תשרי-כסלו 1973.
- קימרון, אלישע, פרקים בתולדות הלשון העברית, יחידה ב' ת העברית של ימי בית שני, האוניברסיטה הפתוחה, תל-אביב, 1994.

קימרון, אלישע , תרומת מגילות מדבר יהודה לחקר העברית הקדומה , קדמוניות: כתב-עת לעתיקות ארץ-ישראל וארצות המקרא , כרך ל , מס' 2 (114) , 1997 .
שלם, נתן , מדבר יהודה: שבטי הבידויים ומשלוח ידם, דרכים, מנזרים, מצודות, כפרי הספר, אתרים הסטוריים , קרן המתלמדים ע"ש ליאון ריקנטי, 1967 .

Ben-Hayyim. Z., A Grammar of Samaritan Hebrew , Hebrew University Magnes Press, Jerusalem, 2000 .

Ben-Hayyim. Z., Studies in the Traditions of the Hebrew Language , Madrid , 1954 .

Blau, j., On Pseudo-Corrections in Some Semetic Languages, Jerusalem, 1970 .

Burrows, M. , The Dead Sea Scrolls of St. Mark's Monastery I, New Haven, 1951 .

Corvin, R., The Verb and the Sentence in Chronicles, Ezra and Nehemia, Borna, 1909 .

Devorah, Dimant , Rappaport , Uriel , The Dead Sea Scrolls: Forty years of research, , BRILL, Jerusalem , 1992 .

Efrat , Elisha (1988). Geography and Politics in Israel Since 1967, Routledge, London , 1988 .

Glinert, Lewis , The Story of Hebrew , Princeton University Press , New Jersey , 2018 .

Keck, Leander , The New Interpreter's Bible , Abingdon Press, 1994 .

Kutscher, E. Y. , The Language of the Genesis , Apocryphon : A preliminary Study, 1958 .

Lawrence H. Schiffman, James C. VanderKam , Encyclopedia of the Dead Sea Scrolls: N-Z , Oxford University Press , Oxford , 2000 .

Lim, Timothy H. , The Dead Sea Scrolls , Oxford University Press , second edition , Oxford , 2017 .

Martínez, Florentino García , The Dead Sea Scrolls Translated , second edition, BRILL, New York, 1996 .

Meek , T. J. , The Hebrew Accusative of Time and Place , Journal of American Oriental Society 60 , American Oriental Society, 1940 .

Metso, Sarianna , The Textual Development of the Qumran Community Rule , vol. 21 , E.J. BRILL, , New York, 1997 .

Peursen, van W. Th. , The Verbal System in the Hebrew Text of Ben Sira , Lieden University , 1999 .

Qimron, E., The Hebrew of the Dead Sea Scrolls , Yad ben-zvi Press, Jerusalem, 1986 .

Tov, E., The Orthography and Language of the Hebrew Scrolls Found at Qumran and the Origin of These Scrolls , 1986 .

Tov, Emanuel , Davila, James R. , Cross, Frank Moore , Ulrich, Eugene Discoveries in the Judaean Desert: Volume XII. Qumran Cave 4: VII , Clarendon Press, 1994 .